

Doğum Sonrası Erken Dönemde Ebeveynlere Verilen Emzirme Eğitiminin Bebeklerin İlk Altı Ay Anne Sütü Alma Durumuna Etkisi

The Effect of Breastfeeding Education Given to Parents in Early Postpartum Period on Breastfeeding Status of Infants in the First Six Months

Canan YILMAZ¹, Ayten TAŞPINAR²

ÖZET

Çalışma, doğum sonrası erken dönemde ebeveynlere verilen emzirme eğitiminin bebeklerin ilk altı ay sadece anne sütü alma durumuna etkisini belirlemek amacıyla, yarı deneysel olarak, Aydın Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi'nde, Nisan 2014-Temmuz 2015 tarihleri arasında yürütülmüştür. Araştırmaya eğitim grubuna 60, kontrol grubuna 60 ebeveyn olmak üzere toplam 120 ebeveyn alınmıştır. Veriler "ebeveynlere yönelik veri toplama formu" ve "emzirme süresini değerlendirme formu" ile toplanmıştır. Eğitim grubu ebeveynlere anneler taburcu olmadan önce emzirme ve anne sütü konusunda araştırmacı tarafından eğitim verilmiş, kontrol grubu olağan bakıma bırakılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler ve ki-kare testi kullanılmıştır. Eğitim ve kontrol grubundaki ebeveynlerin sosyo-demografik ve obstetrik özelliklerinin benzer olduğu saptanmıştır. Eğitim grubundaki annelerin %61,7'sinin, kontrol grubundakilerin %60'ının bebeklerine ilk altı ayda sadece anne sütü verdikleri ve bebeklerin sadece anne sütü ile emzirilme süreleri ortalaması eğitim grubunda 5,25±1,23, kontrol grubunda 5,13±1,30 ay olarak bulunmuştur. Annelerin yedinci ayda hala emzirme durumları, ilk altı ayda sadece anne sütü vermeleri ve ortalama emzirme süreleri arasında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05). Sonuç olarak, doğum sonu erken dönemde ebeveynlere verilen emzirme eğitiminin bebeklerin ilk altı ay sadece anne sütü alma durumunu etkilemediği saptanmıştır. Doğum öncesi ve doğum sonu bakım hizmetlerinde emzirme konusunda verilen eğitimlerin devam ettirilmesi, eğitim konularının kapsamının gözden geçirilmesi ve araştırmanın farklı merkezlerde yapılması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Anne Sütü, Ebeveyn, Emzirme Eğitimi, Doğum Sonu.

ABSTRACT

The present study aims to investigate the effect of breastfeeding education given to parents in early postpartum period on breastfeeding status of infants in the first six months. This quasi-experimental study was conducted between April 2014 and July 2015 in Aydın Maternity and Pediatric Hospital. A total of 120 parents were included in the study; 60 in the education group and 60 in the control group. The data were collected with "the data collection form for parents" and "the assessment form of breastfeeding duration". The parents in the education group were given education by the researcher on breastfeeding and breast milk prior to discharge, whereas the control group parents were left to usual care. Descriptive statistics and Chi-square test were used for data analysis. It was determined that parents in the education group and the control group had similar socio-demographic and obstetric characteristics. It was found that 61.7% of the mothers in the education group and 60% of the control group fed their infants exclusively with breast milk for the first six months and infants' average time of being fed exclusively with breast milk was 5.25±1.23 months in the education group and 5.13±1.30 months in the control group. There was no statistically significant difference between groups in terms of continuing breastfeeding in the 7th month, feeding their infants exclusively with breast milk for the first six months and average breastfeeding duration (p>0.05). In conclusion, it was found that breastfeeding education given to parents in early postpartum period had no effect on breastfeeding status of infants in the first six months **It can be recommended the comprehensive** training of breastfeeding in prenatal and postpartum care services should continue, the scope of in-service training given to health care staff is reviewed, and the research is replicated in different institutions.

Keywords: Breast Milk, Parent, Breastfeeding Education, Postpartum.

*Bu çalışma, Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje No: ASYO-14005. I. Uluslararası ve II. Ulusal Kadın Hastalıkları ve Ana Çocuk Sağlığı Kongresi'nde (7-8 Ekim 2016) Poster bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Ebe, Adnan Menderes Üniversitesi, Araştırma ve Uygulama Hastanesi

² Doç. Dr. Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü

GİRİŞ VE AMAÇ

Yenidoğan bir bebeğin sağlıklı büyüüp gelişebilmesi için anne sütü tüm beslenme şekillerinden üstün olup bebek mortalite ve morbidite oranlarını azaltmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) anne sütünün bebeklerin yaşam süresini ve yaşam kalitesini arttırmada önemli bir rolü olduğunu, her bebeğin doğumdan itibaren altı ay tek başına anne sütü ile (su dahi vermeksizin) beslenmesini ve ek besinlerle birlikte olmak koşuluyla da en az iki yaşına kadar anne sütüyle beslemenin devam ettirilmesini önermektedir.^{1,2} Bu şekilde anne sütünün verilmesiyle beş yaş altı bebek ölümlerinin %12 azalacağı belirtilmektedir.¹⁻⁵ Bu önerilere rağmen çalışmalar ek gıdaya başlama zamanının çok erken olduğunu ve ilk altı ay içerisinde ek gıda verilen bebeklerin oranının %80'lere kadar ulaştığını ortaya koymaktadır.⁶⁻⁸ Dünya genelinde ilk altı ayda sadece anne sütü verilme oranı %38 iken ülkelere göre bu oranlar değişmekte olup Kanada'da %14,4, Kenya'da %31,9, Nijerya'da %13,1, İsviçre'de %14, Amerika Birleşik Devletleri'nde %13,6 olarak bildirilmektedir.^{4,5} Ülkemizde Türkiye Nüfus Sağlık Araştırması (TNSA) 2008 bulgularına göre sadece anne sütü ile beslenme oranı %42 iken, TNSA 2013'te bu oran %30'a düşmüştür.^{9,10} Bu veriler, dünyada ve ülkemizde tam emzirmeyi destekleyen tüm programlara rağmen altı ay boyunca sadece anne sütü ile besleme oranlarının tüm toplumlarda istenilen düzeyde olmadığını göstermektedir. İlk altı ay sadece anne sütü verilmesini engelleyen birçok neden vardır. Bu nedenlerin arasında sıklıkla annenin düşük eğitim düzeyi, çalışıyor olması, emzirmeye geç başlaması, ebeveynlerin emzirme konusunda yeterince bilgilendirilmemesi, aile içi desteğin yetersizliği, emzirmeye yönelik annenin önceki deneyimleri, biberon ve emzik kullanılması gibi faktörler bildirilmektedir.¹¹⁻

Emzirmenin sadece içgüdüsel bir davranış olarak gelişmediği, annede bireysel, ailesel ve toplumsal faktörlerin etkisiyle gelişen bir tutum olduğunun önemi de vurgulanmaktadır.^{4,7,17} Dolayısıyla annenin emzirmeye ilgili kararını etkileyen kültürel, kişisel, emosyonel ve ailesel değişkenlerin anlaşılmasına ihtiyaç vardır. Kadınların emzirme kararını etkileyen en önemli faktörlerden biri eşinin emzirmeye ilişkin tutumudur. Emzirme oranlarını yükseltmek için geliştirilen stratejilerde kadının eşi ile olan ilişkileri göz ardı edilmemelidir.^{6,18-22}

Birçok çalışmada, babaların emzirme konusunda anneleri desteklemelerinin annelerin kararını etkilediği, bebeklerini emziren anne sayısını artırdığı bildirilmektedir.^{8,13,21-25} Ancak, babaların bebeklerinin emzirilmesini istemelerine rağmen annelere bu konuda destek olmadıkları ve anne sütünün yararları konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür.^{6,21,26-28} Ülkemizde duygusal bir temele dayanan emzirme konusunda özellikle babaların eşlerine destek olmalarının, emzirme oranını artıracakları düşünülmektedir.^{26,28} Anne ve babaların en önemli ortaklıkları olan bebeklerinin beslenmesi konusunda konuşmaları ve ortak karar vermeleri bebek beslenmesi konusunda önemlidir. Babaların aile içinde verilen kararlardaki rolü göz önüne alındığında "anne sütü kültürü" ile tanıştırmalarının ve verilen eğitimlere dahil edilmelerinin önemi vurgulanmaktadır. Özellikle doğum öncesi ve doğum sonrası dönemi kapsayacak şekilde planlanan baba adaylarına yönelik eğitimlerin babaların annelere emzirme konusunda desteklerini artıracakları öngörülmektedir.^{12,26,28,29}

Annelerin bebeklerini yeterli ve nitelikli emzirmesi için annelerin ve babaların, anne sütünün önemi ve emzirmeye ilişkin bilgi sahibi olması gerekmektedir. Bu nedenle doğum sonrası dönemde annelere ve babalara

anne sütünün önemi ve emzirmenin yararlarına yönelik eğitim verilmesinin emzirme oranlarının artırılmasını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Ülkemizde ve yurt dışında annenin emzirme kararlarını etkileyen faktörleri araştıran çok sayıda araştırmada^{11-16,18-25} anne ve bebekten kaynaklanan faktörler üzerinde daha çok durulmuş olup babanın bu konudaki rolü çok az araştırılmıştır.^{6,21,26-28} Ülkemizde yapılan

çalışmalarda, daha çok annelere yapılan emzirme eğitiminin emzirme süresine etkisi araştırılmıştır, anne ve babanın birlikte katıldıkları eğitimin emzirme süresine etkisini araştıran çalışmaların sayısı sınırlıdır.

Bu araştırmanın amacı, doğum sonrası erken dönemde ebeveynlere verilen emzirme eğitiminin bebeklerin ilk altı ay sadece anne sütü alma süresine etkisini belirlemektir.

MATERYAL VE METOT

Bu araştırma, doğum sonrası erken dönemde ebeveynlere verilen emzirme eğitiminin bebeklerin ilk altı ay sadece anne sütü alma süresine etkisini belirlemek amacıyla Aydın il merkezinde T.C. Sağlık Bakanlığı Aydın Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi Obstetri kliniğinde yarı deneysel olarak, Nisan 2014-Temmuz 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini, Aydın Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi'nde doğum yapmış kadınlar ve eşleri oluşturmuştur. Araştırmanın örneklem sayısı G Power istatistik programı kullanılarak ki kare analizi için %95 olasılıkla ($\alpha=0,05$), etki gücü $w=0,3$ (orta düzeyde), ve $power=0,80$ (%80) alındığında (eğitim grubu 49 ve kontrol grubu 49 ebeveyn) toplam 98 olarak hesaplanmıştır. Ancak olası kayıpları göz önünde bulundurarak bu sayı eğitim ve kontrol grupları için %20 arttırılarak 60 eğitim, 60 kontrol grubu olmak üzere 120 ebeveyn örnekleme oluşturmuştur. Annelerin emzirme deneyimlerinin emzirme sürecini etkileyebileceği düşünüldüğünden gruplar, yaşayan çocuk sayısı yönünden eşleştirilmiştir. Araştırmaya bebeği sağlıklı, miadında doğan, emzirmeyi engelleyen meme sorunu veya herhangi bir hastalığı (HIV vb.) olmayan, iletişimi engelleyecek herhangi bir engeli olmayan, okur-yazar olan, veri toplamaya gidildiğinde eşi yanında olan, çalışmaya katılmaya istekli olan 15-49 yaş kadın ve eşleri dahil edilmiştir. Prematüre bebeği olan (37 hafta

ve öncesi doğum yapan), bebeğinde emzirmeye engeli olacak düzeyde genetik anomalisi, kalp hastalığı ve down sendromu olan, bebeği yenidoğan yoğun bakımda yatan kadın ve eşleri örnekleme dahil edilmemiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri araştırmacı tarafından geliştirilen "Anneye Yönelik Veri Toplama Formu", "Babaya Yönelik Veri Toplama Formu" ve "Emzirme Süresini Değerlendirme Formu" ile toplanmıştır. Anne sütü ve emzirme ile ilgili eğitimde kullanılmak üzere "Anne Sütü ve Emzirme Eğitim Rehberi" eğitim grubuna klinikte verilen eğitimin içeriğini kapsayan "Anne Sütü ve Emzirme Eğitimi Kitapçığı" hazırlanmıştır.

Anneye Yönelik Veri Toplama Formu:

Anneye ait özellikleri tanımlayabilmek için literatür doğrultusunda araştırmacılar tarafından geliştirilmiş^{4,6,12,19-25,29} olup annelerin sosyo-demografik (yaş, eğitim durumu, aile tipi, çalışma durumunu), obstetrik özelliklerini (gebelik sayısı, yaşayan çocuk sayıları, bebeğin doğum kilosu), annelerin anne sütü ve emzirmeyle ilgili bilgi ve davranışlarını sorgulayan sorulardan oluşmaktadır.

Babaya Yönelik Veri Toplama Formu:

Babaların sosyo-demografik özelliklerini (yaş, eğitim durumu), anne sütü ve emzirmeyle ilgili bilgi durumlarını sorgulayan sorulardan oluşmaktadır.^{12,19-25,29}

Emzirme Süresini Değerlendirme

Formu: Bu form, doğum sonu altıncı ayın sonunda doldurulmak üzere hazırlanmış olup annelerin bebeklerine sadece anne sütü verme süreleri, ek gıdaya başlama zamanları, ek gıdaya başlama nedenleri, emzirme süresince algıladıkları eş desteğini içeren sorulardan oluşmaktadır.

Anne Sütü ve Emzirme Eğitim

Rehberi: Bu eğitim materyali literatüre dayalı olarak hazırlanmıştır.^{3,5,13,16} Hazırlanan bu rehber doğum sonrası ebeveynlere, anne sütünün özellikleri, anne sütü ve emzirmenin yararları, doğumdan sonra emzirmeye başlama zamanı ve sadece anne sütü ile beslenme süresi, bebeği emzirirken dikkat edilmesi gereken durumlar, anne sütünün devamı için yapılması gerekenler, bebeğin gazının çıkarılması, emzirme süresi boyunca annenin beslenme şekli ve babaların emzirmedeki rolü hakkında bilgiler içermektedir.

Anne Sütü ve Emzirme Eğitim

Kitapçığı: Bu kitapçık, hastaneden taburcu olduktan sonra da anne sütü ve emzirme ile ilgili gerekli bilgilere rahat ulaşılabilmesi amacıyla eğitim grubundaki ebeveynler için eğitim rehberine paralel olarak ve literatür dahilinde hazırlanmıştır.^{3,5,13,16} Eğitim kitapçığı anne sütünün özelliklerini, anne sütü ve emzirmenin yararlarını (bebek, anne ve toplum için), emzirmeye başlama zamanını, emzirme sıklığını, emzirme tekniğini, ilk altı ay sadece anne sütü verilmesinin önemini, ek gıdaya başlama zamanını ve emzirmenin süresini, anne sütünün devamı için yapılması gerekenleri, eş desteğinin emzirme süresine etkisini, emzirme döneminde uzak durulması gereken uygulamaları (biberon, emzik) içeren konulardan oluşmaktadır.

Veri toplama formlarının anlaşılabilirliğini tespit etmek amacıyla 10 lohusa ve eşi ile ön görüşme yapılmıştır. Ön görüşme yapılan ebeveynler analize dahil edilmemişlerdir.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırmanın yapılabilmesi için etik kurul ve kurum izni alındıktan sonra verilerin toplanmasına başlanmıştır. Etkilenmeyi önlemek için önce kontrol grubunun verileri toplanmış, 60 ebeveyne ulaşıldıktan sonra eğitim grubunun veri formları toplanmış ve eğitimleri yapılmıştır. Veri toplama süreci iki aşamada yapılmıştır.

Birinci aşamada; çalışmaya dahil edilme kriterleri göz önünde bulundurularak ebeveynler ile tanışılmış, araştırma konusu ile ilgili bilgi verilmiş ve bilgilendirilmiş olur formu ile yazılı onamları alınmıştır. Ebeveynlere taburculuk öncesi ulaşılabilmesi açısından, haftanın 4 günü saat 11.00-14.30 arası hastanede bulunulmuştur. Anneye yönelik ve babaya yönelik veri toplama formları eğitim ve kontrol grubuna lohusaların odasında araştırmacı tarafından yüz yüze görüşülerek doldurulmuştur. Anneye yönelik veri toplama formunun doldurulması yaklaşık 20 dakika, babaya yönelik veri toplama formunun doldurulması ise yaklaşık 15 dakika sürmüştür. Kontrol grubuna alınan ebeveynlere araştırmacı tarafından eğitim yapılmamış veri toplama formu doldurulduktan sonra olağan bakıma bırakılmışlardır. Eğitim grubundaki ebeveynlere araştırmacılar tarafından lohusa hastaneden taburcu olmadan önce, anne sütü ve emzirme konusunda eğitim rehberi kullanılarak eğitim yapılmıştır. Eğitim yaklaşık 30 dakika sürmüştür. Eğitim rehberi ile verilen eğitimin ardından, araştırmacı tarafından önemli noktalar özet halinde tekrar edilmiştir. Ebeveynlerin, süre kısıtlaması olmadan anne sütü ve emzirme hakkında sorular sormalarına izin verilmiş ve sorular araştırmacı tarafından ayrıntılı bir şekilde yanıtlanmıştır. Verilen eğitim konularını içeren anne sütü ve emzirme eğitim kitapçığı ebeveynlere verilmiştir.

İkinci aşamada; her iki grubun anneleri ile bebekleri altı aylarını tamamladıktan sonra (yedinci ayda) telefonla görüşme

yapılmış ve emzirme süresini değerlendirme formu doldurulmuştur.

Etik Kurul Onayı

Araştırmanın etik kurul onayı Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (14.03.2014), yazılı kurum izni Aydın İli Kamu Hastaneleri Birliği Genel Sekreterliği'nden (14.04.2014) alınmıştır. Araştırmaya dahil edilen ebeveynlere, araştırma ile ilgili bilgi

verilmiş olup, sözlü ve yazılı onamları alınmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin analizi istatistik paket programı Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 15,0 kullanılarak yapılmıştır. İstatistiksel değerlendirmede anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak alınmıştır. Verilerin analizinde ki-kare testi ve unpaired t testi kullanılmıştır. Sonuçlar ortalama±standart sapma, sayı ve yüzde dağılımı olarak ifade edilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu araştırma, doğum sonrası erken dönemde ebeveynlere verilen emzirme eğitiminin bebeklerin ilk altı ay sadece anne sütü alma süresine etkisini belirlemek amacı ile yarı deneysel olarak, 60 eğitim 60 kontrol grubunda olmak üzere 120 ebeveynle yapılmıştır.

Eğitim grubundaki annelerin yaş ortalaması $26,22 \pm 5,88$, babaların $31,56 \pm 6,02$ ve kontrol grubundaki annelerin yaş ortalaması $26,20 \pm 6,35$, babaların $30,66 \pm 6,37$ bulunmuş olup anne ve babaların yaş ortalamaları gruplar arasında benzer bulunmuştur (sırasıyla $p=0,988$; $p=0,428$). Eğitim ve kontrol grubundaki annelerin daha çoğunlukla okuryazar/ilkokul mezunu oldukları (sırasıyla %40 ve %38,3) ve eğitim düzeylerinin benzer olduğu saptanmıştır

($p=0,810$). Eğitim grubundaki babaların çoğunluğunun (%38,3) lise ve üniversite mezunu, kontrol grubundaki babaların ise çoğunluğunun (%38,3) okuryazar/ilkokul mezunu olduğu ve yine iki grup arasındaki eğitim farkının önemsiz olduğu saptanmıştır ($p=0,663$). Eğitim grubundaki annelerin %16,7'sinin babaların %83,3'ünün, kontrol grubundaki annelerin %11,7'sinin, babaların %86,3'ünün çalıştığı ve ebeveynlerin çalışma durumlarının benzer olduğu bulunmuştur (sırasıyla $p=0,602$ ve $p=0,799$). Eğitim grubundaki ebeveynlerin %76,7'sinin, kontrol grubundaki ebeveynlerin ise %56,7'sinin çekirdek aile tipine sahip olduğu ve aile tipleri açısından iki grup arasında istatistiksel olarak fark olduğu saptanmıştır ($p=0,033$), (Tablo 1).

Tablo 1. Eğitim ve Kontrol Grubundaki Ebeveynlerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Sosyo-demografik Özellikler	Eğitim Grubu				Kontrol Grubu				X ² /t	P
	Anneler (n=60)		Babalar (n=60)		Anneler (n=60)		Babalar (n=60)			
	n	%	n	%	n	%	n	%		
Yaş Ort.±SS* (Min-Max)	26,22±5,88 (17-42)		31,56±6,02 (22-50)		26,20±6,35 (16-42)		30,66±6,37 (18-47)		-0,01 -0,79	0,988** 0,428***
Eğitim durumu										
Okuryazar/ilkokul mezunu	24	40,0	22	36,7	23	38,3	23	38,3	0,42	0,810**
Ortaokul mezunu	23	38,3	15	25,0	21	35,0	18	30,0	0,82	0,663***
Lise ve Üniversite mezunu	13	21,7	23	38,3	16	26,7	19	31,7		
Çalışma durumu										
Çalışıyor	10	16,7	50	83,3	7	11,7	52	86,7	0,61	0,602**
Çalışmıyor	50	83,3	10	16,7	53	88,3	8	13,3	0,26	0,799***
Aile tipi										
Çekirdek aile	46	76,7	-	-	34	56,7	-	-	5,40	0,033
Geniş aile	14	23,3			26	43,3				

*Standart Sapma **Anneler için p değeri ***Babalar için p değeri

Eğitim grubu annelerin gebelik sayısı ortalaması 2,216±1,29, yaşayan çocuk sayısı ortalaması 1,833±0,90 ve kontrol grubu annelerin gebelik sayısı ortalaması 2,050±1,14, yaşayan çocuk sayısı ortalaması 1,800±0,81'dir. Gruplar arasında gebelik ve yaşayan çocuk sayıları ortalaması açısından istatistiksel fark bulunmamıştır (sırasıyla

p=0,455 ve p=-0,833). Eğitim ve kontrol grubundaki annelerin çoğunun vajinal doğum yapıdığı (%61,7 ve %73,3) ve iki grup arasında doğum şekli açısından farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur (p=0,242). Eğitim ve kontrol grubundaki bebeklerin doğum kilosu ortalamaları da benzer bulunmuştur (p=0,814), (Tablo 2).

Tablo 2. Eğitim ve Kontrol Grubundaki Annelerin Obstetrik Özellikleri

Obstetrik Özellikler	Eğitim Grubu (n=60)		Kontrol Grubu (n=60)		X ² /t	p
	n	%	n	%		
Gebelik sayısı						
1	21	35,0	22	36,7	0,70	0,704
2-7	39	75,0	38	63,3		
Gebelik Sayısı Ort.±SS* (Min-Max)	2,216±1,29 (1-7)		2,050±1,14 (1-6)		-0,75	0,455
Yaşayan çocuk sayısı						
1	27	45,0	25	41,7	1,01	0,601
2-4	33	55,0	35	58,3		
Yaşayan çocuk sayısı Ort.±SS* (Min-Max)	1,833±0,90 (1-4)		1,800±0,81 (1-4)		-0,21	-0,833
Doğum şekli						
Vajinal doğum	37	61,7	44	73,3	1,86	0,242
Sezaryen doğum	23	38,3	16	26,7		
Bebeğin doğum kilosu (g) Ort.± SS* (Min-Max)	3165,66±487,84 (2250-4550)		3145,68±437,80 (2020-4300)		0,23	0,814

*Standart Sapma

Eğitim grubundaki annelerin %41,6'sının, babaların %16,7'sinin, kontrol grubundaki annelerin %51,7'sinin, babaların %18,3'ünün gebelik sürecinde emzirme ile ilgili bilgi aldıkları belirlenmiştir. Ancak, gruplar

arasında bilgi alma yönünden istatistiksel düzeyde fark olmadığı saptanmıştır (sırasıyla p=0,360 ve p=1,000). Eğitim grubundaki annelerin %51,7'si, kontrol grubundaki annelerin %45'i klinikte doğum sonrası

emzirme konusunda kendilerine ebeler/hemşireler tarafından bilgi verildiğini belirtmişlerdir. Her iki grup arasında bilgi alma açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur ($p=0,584$), (Tablo 3). Annelerin emzirmeye başlamaları ve başarıyla sürdürmeleri için bilgi ve desteğe ihtiyaçları vardır. Çalışmada her iki grubunda hem antenatal hem de taburculuk öncesi emzirmeye ilişkin bilgi alma oranlarının düşük olduğu bulunmuştur. İmrad ve arkadaşları (2011) yaptıkları sistematik derlemede prenatal dönemde kadınlara verilen emzirme danışmanlığının postpartum

4-6. haftaya kadar emzirmeye etkili olduğu prenatal ve postnatal dönemlerde verilen danışmanlığın ise ilk 6 ay sadece anne sütü verme sıklığında anlamlı derecede artırdığını bulmuşlardır.³⁰ Çalışmamızda her iki grupta da ebeveynlerin emzirme konusunda doğum öncesi ve doğum sonrası bilgi alma oranlarının düşük bulunması doğum öncesi gebe izlem sıklığının yüksek olduğu¹⁰ ülkemizde antenatal ve taburculuk eğitim içeriklerinin anne sütü ve emzirme konusunda yeniden gözden geçirilmesi gerektiği düşünülebilir.

Tablo 3. Eğitim ve Kontrol Grubundaki Ebeveynlerin Gebelikte ve Annelerin Taburcu Olmadan Önce Emzirmeye İlişkin Bilgi Alma Durumları

Bilgi Alma Durumu	Eğitim Grubu				Kontrol Grubu				X ²	p
	Anneler		Babalar		Anneler		Babalar			
	(n=60)		(n=60)		(n=60)		(n=60)			
	n	%	n	%	n	%	n	%		
Gebelikte bilgi alma durumu										
Bilgi alan	25	41,6	10	16,7	31	51,7	11	18,3	1,20	0,360*
Bilgi almayan	35	58,4	50	83,3	29	48,3	49	81,7	0,05	1,00**
Doğum sonrası bilgi alma durumu										
Evet	31	51,7	-	-	27	45,0	-	-	0,53	0,584
Hayır	29	48,3	-	-	33	55,0	-	-		

* Anneler için p değeri

** Babalar için p değeri

Aile tipi dışında sosyo-demografik ve obstetrik özellikleri yönünden benzer bulunana ebeveynlerin anneleri ile doğum sonrası yedinci ayda telefon ile görüşülmüş, eğitim (%88,3) ve kontrol (%86,7) grubundaki annelerin büyük çoğunluğunun bebeklerini altıncı ayın sonunda halen emzirdikleri saptanmıştır. Her iki grubun altıncı ayın sonunda halen yüksek oranda bebeklerini emzirmelerine rağmen sadece anne sütü verme oranları eğitim grubunda %61,7 iken kontrol grubunda %60'dır. Bebeklerine sadece anne sütü verme süresi ortalaması eğitim grubunda $5,25\pm 1,22$ ay, kontrol grubunda $5,13\pm 1,30$ aydır. Annelerin altıncı ayın sonunda halen emzirme oranları ve emzirme süresi ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır (sırasıyla

$p=1,000$ ve $p=0,633$), (Tablo 4). Doğum sonu erken dönemde ebeveynlere verilen emzirme eğitiminin annelerin bebeklerine ilk altı ay sadece anne sütü verme oranlarını ve süresini etkilemediği saptanmıştır. Özlüses ve Çelebioğlu'nun (2014) çalışmasında emzirme eğitimi verilen anne-baba grubunda sadece anneye eğitim verilen ve hiç eğitim verilmeyen gruplara göre altıncı ayın sonunda sadece anne sütü ile emzirme oranı anlamlı düzeyde (%56,4) yüksek bulunmuştur.⁸ Brezilya'da yapılan bir çalışmada eğitim verilen ebeveyn grubunda dördüncü ayın sonunda sadece anne sütü ile emzirme oranı (%16,5) eğitim verilmeyen ve sadece anneye verilen gruba göre yüksek bulunmuştur.²⁹ İtalya'da yapılan başka bir çalışmada emzirme eğitimi verilen ebeveynlerin bebeklerinde altıncı ayın

sonunda sadece anne sütü verilme oranı (%25) kontrol grubuna göre yüksek bulunmuştur.²⁰ Çalışmamızda gruplar arasında emzirme oranı açısından fark olmaması ve diğer çalışmalara göre daha yüksek bulunması anne sütü ve emzirme konusunda prenatal dönemde ve doğum sonu hastanede sağlık personeli tarafından eğitim verilmiş olmasından kaynaklanmış olabilir. Dünyada ilk altı ayda sadece anne sütü verilme oranı %38'dir, Türkiye'de ise TNSA 2008'de %41,6 olup TNSA 2013'de %30'a gerilemiştir.^{2,9,10} Çalışmamızda altıncı ayın sonunda sadece anne sütü verilme oranının yüksek olması sevindirici ancak istendik düzeyde değildir. Her iki gruptaki

annelerin bebeklerini altı aydan az emzirme nedenleri incelendiğinde eğitim ve kontrol grubundaki annelerin ilk sırada (%68,4 ve %64,4) sütünün olmaması/yetmemesi, bebeğin doymadığı ve diğer gıdalara ihtiyacı olduğu düşüncesi ile ikinci sırada (eğitim grubu %17,5 ve kontrol grubu %16,2) bebeğinin emmeyi bırakması ve üçüncü sırada (eğitim grubu %10,5 ve kontrol grubu %16,2) çalışmaya başlaması nedeniyle altı aydan önce mama/ek gıda vermeye başladıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 4). Ülkemizde yapılan diğer çalışmalarda ise annelerin benzer nedenlerle ek gıdaya başladıkları bulunmuştur.^{11,14,15}

Tablo 4. Eğitim ve Kontrol Grubundaki Annelerin Doğum Sonu Yedinci Ayda Bebeklerini Halen Emzirme Durumları, Sadece Anne Sütü ile Emzirme Süreleri ve Altı Aydan Kısa Süre Emzirme Nedenleri

Emzirme Durumu	Eğitim Grubu (n=60)		Kontrol Grubu (n=60)		X ² /t	p
	n	%	n	%		
Halen emzirme durumu						
Evet	53	88,3	52	86,7	0,78	1,000
Hayır	7	11,7	8	13,3		
Sadece anne sütü ile emzirme süresi (ay)						
1	2	3,3	2	3,3		
2	1	1,7	1	1,7		
3	2	3,3	4	6,7		
4	7	11,7	9	15,0		
5	11	18,3	8	13,3		
6	37	61,7	36	60,0		
Emzirme süresi Ort.±SS* (ay) (Min-Max)	5,25±1,23 (1-6)		5,130±1,30 (1-6)		0,63	0,500
Altı aydan kısa süre emzirme nedenleri** (n=57; n=31)						
	n	%	n	%		
Sütünün olmaması/yetmemesi, bebeğin doymadığı, diğer gıdalara ihtiyacı olduğu düşüncesi						
Bebeğimin emmeyi bırakması	39	68,4	20	64,4		
Çalışmaya başlamam	10	17,5	5	16,2		
Hasta olmam/bebeğimin hasta olması	6	10,5	5	16,2		
	2	3,6	1	3,2		

*Standart Sapma

** Birden fazla yanıt verilmiştir

Eğitim grubundaki annelerin %83,3'ünün, kontrol grubundaki annelerin %73,3'ünün emzirme sürecinde eşlerinden destek aldıkları bulunmuştur. Ancak eşlerinden destek alma konusunda gruplar arasında fark saptanamamıştır (p=0,26), (Tablo 5). Babaların emzirmeyi destekleyici rolü göz önüne alındığında emzirme başarısı ve süresi artmaktadır.^{13,21,23-25} İstatistiksel düzeyde

olmasa da eğitim grubundaki babaların kontrol grubu babalara göre bebeklerinin emzirilme döneminde anneye desteklerinin daha fazla olduğu ve her iki grubun eşlerin destek oldukları konuların başında "emzirirken anneye psikolojik destek verdiği" (%32,1 ve %39,1) ve "ev işlerinde yardım ettiği" (%27,4 ve %37,7) saptanmıştır. Eğitim grubu babaların doğum

sonu verilen emzirme eğitimiyle anne sütünün önemini kavrayarak eşlerini emzirme sürecinde daha çok desteklemek istemiş olmaları, bu grubun daha yüksek oranda çekirdek aile yapısında olması ve günümüzde geniş aileden çekirdek aileye doğru geçiş olması kadına verilecek olan emosyonel destek ve ev işlerindeki destekte erkeğin payını artırmış olması bu desteği artırmış olabilir. Eğitim grubunun %83,3'ü eşinden aldığı desteği yeterli ve kısmen yeterli bulurken, kontrol grubunun %75,5'i yeterli ve kısmen yeterli bulunduğunu belirtmiştir. Eğitim grubu anneler eşlerinden gelen bu desteği istatistiksel düzeyde olmasa da kontrol grubu annelere göre daha yüksek oranda yeterli bulmuşlardır (p=0,497), (Tablo 5). İzmir'de yapılan bir çalışmada da eşlerinden emzirme konusunda destek alan kadınlarla, destek almayan kadınların sadece anne sütü verme süreleri arasında fark saptanamamıştır.¹⁰ Bu çalışmanın bulgularının bizim çalışmamızla benzer özellikte olduğu görülmektedir. Eş desteğinin emzirme süresini etkilemediğini gösteren çalışmaların yanında anne sütü ve emzirme konusunda bilgi alan babaların eşlerini emzirme sürecinde desteklemelerinin sadece

anne sütü ile emzirilme süresi üzerine olumlu etkisi olduğunu belirten çalışmalar da vardır.^{7,20,29} Eğitim grubundaki anneler (%26,7), kontrol grubundaki annelere (%53,3) oranla daha düşük düzeyde emzirme sürecinde eşin dışında başka kişilerden destek aldıklarını ifade etmişlerdir. Gruplar arasında eş dışında destek alınma durumları arasındaki bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır (p=0,005), (Tablo 5). Kontrol grubu annelerin daha çok geniş aile yapısına sahip olmaları eş desteğini azaltıp emzirme sürecinde eşin dışında başka kişilerden destek almalarını artırmış olabilir. Eğitim grubu annelerin %81,2'si, kontrol grubu annelerin %62,5'i bu desteği daha çok kayınvalidesi/komşusundan almışlardır. Geleneksel toplumlarda olduğu gibi toplumumuzda doğumdan sonra, özellikle loğusalık döneminde kadının annesi/kayınvalidesi veya bir yakını tarafından ev işlerinde desteklenmesi, emzirme konusunda anneye pratik bilgiler verilmesi, beceriler kazandırılmaya çalışılması ve bebek bakımı konusunda rehberlik edilmesi yaygındır.²⁸ Toplumumuza devam eden bu uygulamalar eş dışında alınan desteği artırmış olabilir.

Tablo 5. Eğitim ve Kontrol Grubundaki Annelerin Emzirme Konusunda Eşlerinden Destek Alma Durumları, Eşten Alınan Destekler ve Eşin Dışında Başka Kişilerden Destek Alma Durumları

Destek alma durumu	Eğitim Grubu (n=60)		Kontrol Grubu (n=60)		x ²	p
	n	%	n	%		
Eşlerinden destek alma durumu						
Evet	50	83,3	44	73,3	1,76	0,268
Hayır	10	16,7	16	26,7		
Eşten alınan destekler (n=84; n=69) *						
Emzirirken yanımda olup psikolojik destek sağladı	27	32,1	27	39,1		
Ev işlerinde yardım etti	23	27,4	26	37,7		
Rahat emzirmem için uygun ortam sağladı	12	14,3	9	13,0		
Diğer çocuklarla ilgilendi, beslenmem için her türlü besini aldı	22	26,2	7	10,2		
Eş desteğini yeterli bulma durumu						
Evet	42	70,0	39	65,0	1,39	0,497
Hayır	10	16,7	15	25,0		
Kısmen	8	13,3	6	10,0		
Eşin dışında başka kişilerden destek alma durumu						
Evet	16	26,7	32	53,3	8,88	0,005
Hayır	44	73,3	28	46,7		

* Birden fazla yanıt verilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Doğum sonu erken dönemde ebeveynlere verilen emzirme eğitiminin annelerin bebeklerine ilk altı ay sadece anne sütü verme oranlarını ve süresini etkilemediği ancak her iki grupta da sadece anne sütü verme oranlarının düşük olduğu saptanmıştır. Bu doğrultuda, doğum öncesi ve doğum sonrası dönemlerde annelere verilen emzirme eğitim programlarının verilmiş zamanı, biçimi ve içeriği açısından yeniden gözden

geçirilerek annelerle birlikte babalara da verilmeye başlanması, eğitimin bireysel veya olabildiğince küçük gruplar halinde, görsel araçlarla, ebeveynlerin soru ve sorunlarına cevap verecek nitelikte ve uygulamaya dayalı olarak yapılması ve yapılan eğitimlerin/uygulamaların doğum sonu altı ay süresince devam ettirilmesi, izlenmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Exclusive breastfeeding. (http://www.who.int/nutrition/topics/exclusive_breastfeeding/en/) Erişim tarihi:11.07.2016.
2. Breastfeeding and Complementary Feeding. (http://www.unicef.org/nutrition/index_breastfeeding.html.) Erişim tarihi:11.07.2016.
3. T.C. Sağlık Bakanlığı Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Çocuk ve Ergen Sağlığı Dairesi (2015). Emzirme Danışmanlığı EL Kitabı. Ankara: Özyurt Matbaacılık İnş. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.
4. Gölbaşı Z, Koç G. (2008). "Kadınların Postpartum İlk 6 Aylık Süredeki Emzirme Davranışları ve Prenatal Dönemdeki Emzirme Tutumunun Emzirme Davranışları Üzerindeki Etkisi". Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 15(1):16-31.
5. Samur G. (2008). Anne Sütü. Ankara: Klasmat Matbaacılık.
6. Arora S, Junkin C, Wehrer J, Kuhn P. (2000). "Major Factors Influencing Breastfeeding Rates: Mother's Perception of Father's Attitude and Milk Supply". Pediatrics, 106:e67.
7. Kong SKF, Lee DTF. (2004). "Factors Influencing Decision to Breastfeed". Journal of Advanced Nursing, 46(4): 369-379.
8. Özlüses E, Çelebioğlu A. (2014). "Educating Fathers to Improve Breast Feding Rates and Paternal-Infant Attachment". Indian Pediatrics, 51(15): 54-57.
9. Yiğit Kurtuluş E, Tezcan S, Tunçkanat H. (2009). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008, Ankara.
10. Türkyılmaz SA, Adalı T, Seçkiner PÇ. (2014). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2013, Ankara.
11. Çeçer Ö, Yenal K. (2012). "Çalışan Annelerin Emzirme Sürelerini Etkileyen Faktörler". Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi, 1(1):10-17.
12. Gözükara F. (2014). Emzirimin Başarılmasında Anahtar Faktör: Baba Desteğinin Sağlanması ve Hemşirenin Rollerini". Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 11(3):289-296.
13. Onbaşı Ş, Duran R, Çiftdemir NA, Vatansver Ü, Acunas B, Süt N. (2011). "Doğum Öncesi Anne Adaylarına Verilen Emzirme ve Anne Sütü Eğitiminin Emzirme Davranışları Üzerine Etkisi". Türk Pediatri Arşivi, 46:75-80.
14. Sökücü YF, Aslan E. (2012). "Kadının Çalışma Durumunun Emzirmeye Etkisi". İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 20(1): 62-68.
15. Sivri BB. (2014). "0-6 Aylık Bebeği Olan Annelerin Katı Gıdaya Geçiş Süreci ve Emzirmeye İlişkin Bilgi ve Uygulamaları". Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 5(1):59-65.
16. Balcı E, Kondolot M, Horoz D, Elmalı F, Çiçek B, Demirtaş T. (2012). "Anne Sütü ile Beslenme Süresini Etkileyen Etmenler". Türk Pediatri Arşivi, 47:99-103.
17. Özer A, Taş F, Çetin H. (2010). "0-6 Aylık Bebeği Olan Annelerin Anne Sütü ve Emzirme Konusundaki Bilgi ve Davranışları". TAF Preventive Medicine Bulletin, 9(4):315-320.
18. Pollock CA, Bustamante-Forest R, Giarratano G. (2000). "Men of Diverse Cultures: Knowledge and Attitudes about Breastfeeding". Journal of Obstetric, Gynaecologic and Neonatal Nursing, 31: 673-679.
19. Ekstrom A, Widstrom AM, Nissen E. (2003). "Breastfeeding Support from Partners and Grandmothers: Perceptions of Swedish Women". Birth, 3: 261-266.
20. Pisacane A, Continisio GI, Aldinucci M, D'Amora S, Constinisio P. (2005). "A Controlled Trial of the Father's Role in Breastfeeding Promotion". Pediatrics, 494-498.
21. Hunter T, Cattelona G. (2014). "Breastfeeding Initiation and Duration in First-Time Mothers: Exploring the Impact of Father Involvement in the Early Post-Partum Period". Health Promotion Perspectives, 4(2):132-136.
22. Scott JA, Binns CW, Oddy WH, Graham KI, Nutr GD. (2006). "Predictors of Breastfeeding Duration: Evidence from a Cohort Study". Pediatrics, 117(4): 646-655.
23. Maycock B, Binns CW, Dhaliwal S, Tohotoa J, Hauck Y, Burns S, Howat P. (2013). Education and Support for Fathers Improves Breastfeeding Rates: A Randomized Controlled Trial". Journal of Human Lactation, 29(4):484-490.
24. Sherriff N, Hall V, Pickin M. (2009). "Fathers Perspectives on Breastfeeding: Ideas for Intervention". British Journal of Midwifery, 17:223-227.
25. Rempel LA, Rempel JK. (2011). "The Breastfeeding Team: The Role of Involved Fathers in the Breastfeeding Family". Journal of Human Lactation, 27:115-121.
26. Küçükosmanoğlu E, Acar Y, Altinel N, Kaçar A. (2001). "Doğacak Bebeğinin Emzirilmesi Konusunda Baba Adaylarının Yaklaşımı". Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 44(4).
27. Yapıcı M. Baba emzirmesi. ([www.aku.edu.tr/AKU/ Dosya yönetimi/ Okul öncesi/baba.doc](http://www.aku.edu.tr/AKU/Dosya_yonnetimi/Okul_öncesi/baba.doc).) Erişim Tarihi: 08.10.2014.
28. Taşpınar A, Coban A, Küçük M, Şirin A. (2013). "Fathers' Knowledge about and Attitudes Towards Breastfeeding in Manisa". Midwifery, 29(6):653-660.
29. Susin LR, Giugliani ER. (2008). "Inclusion of Fathers in an Intervention to Promote Breastfeeding: Impact on Breastfeeding Rates". Journal of Human Lactation, 24(4): 386-392.
30. Imdad A, Yakoob MY, Bhutta ZA. (2011). "Effect of Breastfeeding Promotion Interventions on Breastfeeding Rates, With Special Focus on Developing Countries". BMC Public Health, 11(3):24.